

ВІДГУК

офіційного опонента,
кандидата педагогічних наук, професора
СИПЧЕНКА Валерія Івановича

на дисертацію **ЄРМАК Ганни Володимирівни**

"Взаємодія навчальних закладів православної Церкви і громадськості у моральному вихованні учнівської молоді Півдня України (кінець ХІХ століття - 1917 рік)",

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки

Соціальні, економічні, політичні та культурні зміни в сучасному українському суспільстві, входження України до європейського освітнього простору, палке бажання приєднатися до Європи, орієнтація на загальноєвропейські цінності вимагають від сучасного українського суспільства суттєвих змін у сфері морального виховання підростаючого покоління. На превеликий жаль, сьогодні в нашому суспільстві спостерігається негативні процеси зміни моральних орієнтирів у сучасної молоді, знецінення авторитету сім'ї, школи, падіння загального рівня моралі, нехтування важливими для справжнього українця якостями такими як національна самосвідомість, патріотизм, історична пам'ять, віра в добро і справедливість, громадянськість, шляхетність тощо.

Упродовж століть для українців залишалися важливими віра в Бога і любов до рідної землі. На наше глибоке переконання тільки наслідування і відданість загальнолюдським моральним цінностям сприятимуть подоланню тієї духовної кризи, яка, на превеликий жаль, спостерігається сьогодні в українському, та й не тільки, суспільстві.

Спираючись на державну українську та міжнародну політику у сфері морального виховання можна стверджувати, що в ній важливе місце належить системі взаємовідносин між навчальними закладами, релігійними конфесіями та об'єднаннями, представниками широкого кола громадськості, якій небайдуже майбутнє нашої держави. Варто згадати, що впродовж багатьох століть саме православна Церква була представником християнської

педагогіки, мала розвинуту мережу навчальних і духовних закладів, діяльність яких спрямовувалася на створення системою взаємодії з громадськістю. Як відомо, у 1917-1918 рр. відбулось відділення Церкви від держави і від школи, що сприяло руйнуванню системи морального виховання. У цьому контексті звернення дисертантки до обраної нею проблеми зумовлює актуальність дисертаційного дослідження.

Доцільно зазначити, що актуальність проблеми, науковий апарат дослідження не викликають сумніву. Заслуговують на увагу логіка дослідження, виявлені протиріччя та висунуті завдання.

Аналіз тексту дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що здобувачкою у ході дослідження вирішено коло взаємопов'язаних завдань: здійснено теоретичний аналіз поглядів учених та педагогів на проблему морального виховання учнівської молоді в історичній ретроспективі; уточнено сутність поняття "моральне виховання "; обґрунтовано зміст терміну "процес взаємодії суб'єктів морального виховання "; визначено періодизацію становлення, простежено динаміку розвитку церковних початкових шкіл, духовно-навчальних закладів і церковних учительських шкіл православної Церкви Півдня України кінця ХІХ століття - 1917 року; схарактеризовано особливості морального виховання учнівської молоді у процесі взаємодії між навчальними закладами православної Церкви і громадськістю; розкрито організаційні форми виховної роботи, а також форми, методи та засоби морального виховання навчальних закладів православної Церкви; розкрито основні напрями діяльності духовно-навчальних закладів і церковних учительських шкіл; з'ясовано організаційні форми взаємодії навчальних закладів православної Церкви та громадськістю, - усе це підтверджує послідовну реалізацію зазначених завдань дослідження.

Дисертаційне дослідження Єрмак Ганни Володимирівни виконано в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького "Теоретичні основи формування професіоналізму майбутніх педагогів " та лабораторії духовно-морального виховання Науково-дослідницького інституту духовного розвитку людини . Східноукраїнського

національного університету імені Володимира Даля - "Духовність особистості: методологія, теорія і практика".

На наш погляд, вибір хронологічних меж дослідження є цілком виправданим, оскільки у період з 70-х років XIX століття по 1917 рік, як справедливо зазначає дисертантка, відбувалося становлення й розвиток єдиної законодавчої бази для церковних початкових шкіл, духовно-навчальних закладів, церковних учительських шкіл, значно посилювалася моральна складова виховного процесу, здійснювався активний пошук нових форм взаємодії з громадськістю.

Вибір верхньої хронологічної межі зумовлений революційними подіями, зміною політичного устрою країни, що призвело до виключення впливу православної Церкви на процес морального виховання учнівської молоді на офіційному рівні.

Позитивним в представленій до захисту роботі, на наш погляд, є те, що результати дослідження базуються на ретельному аналізі значної джерельної бази: архівні матеріали фондів Державного архіву Автономної Республіки Крим (м. Сімферополь), Центрального державного історичного архіву України (м. Київ), Російського державного архіву соціально-політичної історії; матеріали фондів Російської національної бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна, відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та інш.; сучасні законодавчі документи міжнародного та всеукраїнського характеру, що присвячені питанням взаємодії церков і подібних до них організацій у моральному вихованні молоді; урядові документи, законодавчі акти досліджуваного періоду, що відображають різні аспекти досліджуваної проблеми; періодичні видання кінця XIX - початку XX століття, зокрема: "Церковні відомості", "Церковний вісник", "Катеринославські єпархіальні відомості", "Таврійські єпархіальні відомості", "Херсонські єпархіальні відомості", "Таврійський церковно-громадський вісник", "Революція і церква"; періодичні педагогічні видання "Вісник виховання", "Народна Освіта", "Церковнопарафіяльна школа" тощо.

Цінним в дисертаційному дослідженні, нам вважається, те, що дисертанткою розроблено й упроваджено спецкурс "Співпраця школи з

релігійними об'єднаннями та подібними до них організаціями " для майбутніх учителів християнської етики. Мета запропонованого спецкурсу полягає у формуванні спеціалізовано-професійних компетентностей студентів, що полягають в обізнаності із процесуальністю взаємодії навчальних закладів православної Церкви та громадськості, досвідом використання форм, методів і засобів морального виховання дітей та учнівської молоді в сучасних умовах.

Наукова новизна дисертаційної роботи Г. В. Єрмак полягає в тому, що в ній вперше: здійснено порівняльний аналіз історико-педагогічних відмінностей систем морального виховання представників гуманістичного, християнського, матеріалістичного напрямів; схарактеризовано поняття "процес взаємодії суб'єктів морального виховання "; виявлено тенденції та охарактеризовано етапи становлення просвітницько-педагогічної діяльності навчальних закладів православної Церкви з кінця ХІХ століття до 1917 року у моральному вихованні учнівської молоді; класифіковано основні типи громадських об'єднань Півдня України аналізованого періоду, що опікувалися моральним вихованням, а також відтворено напрями їх діяльності; виявлено організаційні форми взаємодії навчальних закладів православної Церкви та громадськості з питань морального виховання учнівської молоді Півдня України досліджуваного періоду. Уточнено сутність та подано зміст узагальнюючої дефініція "моральне виховання ".

Подальшого розвитку і конкретизації набули форми, методи та засоби морального виховання учнівської молоді у досліджуваній період.

Зазначимо, що дисертантка в процесі наукового дослідження розв'язала висунуті в роботі задачі, реалізувала його мету.

Варто зазначити, що результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчально виховний процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, Рівненського державного гуманітарного університету, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, про що свідчать акти про впровадження.

Результати дослідження пройшли належну апробацію на 7 міжнародних та 9 науково-практичних конференціях і семінарах всеукраїнського рівня.

Основні положення і результати дослідження висвітлено в 13 одноосібних наукових публікаціях, з яких 7 відображають основні наукові результати, 6 - мають апробаційний характер.

Зміст автореферату дисертації повністю відповідає її тексту.

Здійснений нами ретельний наліз дисертації Єрмак Ганни Володимирівни дає підстави вважати, що сукупність отриманих наукових результатів має суттєве значення для педагогічної науки.

Позитивно оцінюючи виконане наукове дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі побажання:

1. Потребує додаткового пояснення таке: які позитивні та негативні тенденції у взаємодії навчальних закладів православної Церкви і громадськості виявлені дисертанткою у шкільній освіті досліджуваного періоду.

2. Варто було б уточнити, які напрями діяльності початкових навчальних закладів православної Церкви були провідними в процесу морального виховання учнівської молоді, адже в тексті дисертації це питання висвітлено лише частково.

3. Автором детально розкрито форми, методи та засоби морального виховання учнівської молоді кінця XIX століття - 1917 рік у підрозділах 1.3, 2.2, згідно з кожним виділеним періодом, що є цілком закономірним, однак вважаємо, що доцільним було б цей матеріал узагальнити і в скороченому вигляді надати у загальних висновках.

4. У роботі Г. В. Єрмак ґрунтовно викладено зміст спецкурсу "Співпраця школи з релігійними об'єднаннями та подібними до них організаціями".

Нам вважається, що слід було б уточнити, які ще організаційні форми взаємодії з суб'єктами морального виховання варто використовувати на сучасному етапі.

5. У додатках автор розміщує Постанову Училищної Ради при Св. Синоді "Про недопущення розвитку у учнів церковних шкіл схильності до жорстокого поводження з тваринами", що цілком є прийнятним для тематики даної роботи, однак, у самій дисертації, на жаль, відсутнє детальне пояснення з приводу провадження цієї Постанови у діяльність церковних шкіл.

Варто наголосити, що висловлені побажання аж ніяк не впливають на позитивну оцінку роботи, не знижують цінності проведеного дослідження.

Дисертаційну роботу Г. В. Єрмак характеризують наукова новизна, теоретичне та практичне значення, чітка структура, логіка і послідовність викладу матеріалу, повнота викладу основних положень дисертації у публікаціях. Загальні висновки структуровані, викладені відповідно до завдань.

ВИСНОВОК. Дисертаційне дослідження “**Взаємодія навчальних закладів православної Церкви і громадськості у моральному вихованні учнівської молоді Півдня України (кінець XIX століття – 1917 рік**” є завершеною самостійною роботою. За своїм змістом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам Постанові Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, що дає підстави для присудження Г. В. Єрмак наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент

завідувач кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”,
кандидат педагогічних наук,
професор

В. І. Сипченко

В. І. Сипченко

Підпис завідувача кафедри педагогіки вищої школи Сипченка В.І. – засвідчую.

Начальник відділу кадрів ДДПУ

Є.С. Сілін

Є.С. Сілін